УДК 39:394 (477)
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/3.8

Яцюк М.В.
https://orcid.org/0000-0003-2243-9308
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ТРАДИЦІЙНА УКРАЇНСЬКА ОБРЯДОВІСТЬ ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю подолання спрощеного трактування ритуальних практик як музейних артефактів та їхньої інтерпретації як динамічних соціокультурних механізмів, що забезпечують регенерацію колективної пам'яті, консолідацію локальної ідентичності та різновікове передавання традиційних смислів. У статті схарактеризовано українську обрядовість як чинник регіонального культурного розвитку українських громад протягом XX – першої чверті XXI століття. Предметом аналізу є варіативність функціонування регіональних обрядових комплексів Гуцульщини, Поділля та Полісся. Хронологія дослідження охоплює чотири історичних періоди: традиційний (1900–1930 рр.), радянська секуляризація (кінець 1930–1980 рр.), пострадянський період (1991–2013 рр.) та етап російсько-українського воєнного конфлікту (2014–2026 рр.). Методологічною основою дослідження є порівняльний етнологічний та функціональний підходи, які сприяли визначенню термінів «традиція», «звичай», «обряд» та «культурний розвиток», виявленню специфіки гуцульської, подільської та поліської регіональних моделей обрядовості та систематизації механізмів впливу обрядовості на соціокультурний поступ регіону. Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні моделі впливу обряду та традицій на регіональний розвиток через збереження й відтворення колективної пам'яті. Зокрема, окреслено ризики комерціалізації нематеріальної спадщини та доведено, що обрядовість забезпечує культурний розвиток лише за умови її збереження як реальної практики громади. Додатково виявлено потенціал української обрядовості як саморегульованого механізму культурної спадкоємності та складника регіонального розвитку, де суб'єктом збереження культурної спадщини є локальна громада.

Ключові слова: *традиційна обрядовість, культурний простір регіону, колективна пам'ять, регіональна ідентичність, нематеріальна культурна спадщина, Гуцульщина, Поділля, Полісся.*

Постановка проблеми. Сучасна традиційна обрядовість як соціокультурний процес охоплює поєднання культурної пам'яті та її трансформації під впливом соціально-демографічних чинників. Динаміка суспільного життя XX – початку XXI ст. зумовила зміну форми ритуалів, складу їх носіїв та способів трансляції. Розбіжність між каноном і його модифікаціями вимагає вивчення адаптаційних механізмів обрядової сфери, які забезпечують відновлення пам'яті та консолідацію ідентичності. Водночас трансформовано й суб'єкти відтворення ритуалів: від родини та громади ця функція перейшла до клубних, музейних і фестивальних інституцій, розширюючи публічну популяризацію, але створюючи ризики стандартизації та втрати сакрального змісту. Так, протягом 2014 – 2026 рр. ці тенденції посилилися під впливом цифровізації та упровадження воєнного стану, надавши обрядовості значення компонента ментального спротиву.

Значущою у цьому контексті є диференціація обрядових традицій українських регіонів: Гуцульщина демонструє стійкість побутових комплексів, водночас Поділля орієнтоване на сценічно-репрезентативні формати, а Полісся – на збереження архаїчних пластів в умовах депопуляції. З огляду на це наукова проблема полягає у з'ясуванні механізмів, через які обрядовість забезпечує захист саме регіональних культурних кодів. Для їхньої систематизації використано метод описової фіксації, проте він не розкриває шляхів збереження або занепаду окремих елементів, що вимагає застосування порівняльно-історичного аналізу у регіональному, функціональному та часовому вимірах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових праць дає змогу виокремити шість проблемно-тематичних напрямів, які забезпечують порівняльний аналіз їхніх дослідницьких

© Яцюк М.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

завдань, джерельної бази та методології. Так, перший напрям охоплює аналіз теорії ритуалу, обряду й традиції (А. Гоцалюк, О. Парфьонова, Л. Савчин, Н. Чорна), акцентуючи на з'ясуванні понять «звичай», «календарна обрядовість», «ритуал» та «традиція» [6; 11; 12; 16]. Зокрема, О. Парфьонова систематизує матеріал через культурологічний, феноменологічний та історико-генетичний підходи на основі класичної етнографії, визначаючи категоріальний апарат як базовий для аналізу практик. Однак високий рівень теоретичного узагальнення обмежує пояснення локальних варіантів та трансформації моделей за різних історичних умов [11].

Другий напрям вивчає етнологічні студії родинної та календарної обрядовості. Отже, на основі польових та історичних джерел К. Бех досліджує родинну обрядовість Київського Полісся, її структуру, атрибутику й пісенно-музичний супровід, підкреслюючи локальні варіанти ритуалів, описово-фіксаційний підхід, але водночас звужуючи можливості для аналізу історичної динаміки, механізмів адаптації до міського середовища та міжрегіональних закономірностей [1].

Третій напрям спрямовано на регіональні дослідження традицій Гуцульщини, Поділля та Полісся. Так, специфіку гуцульської обрядовості ранньої весни розглядає В. Гавадзин [4]. Водночас обрядову культуру буковинської Гуцульщини вивчає Л. Герус [5]. Системний опис великодніх веснянок і вірувань басейнів Нижньої Прип'яті, Ужа й Тетерева пропонує Є. Єфремов [7; 8], а В. Борисенко і М. Борисенко ґрунтовно аналізують родинну обрядовість Поділля [3]. Проте вузька регіоналізація дає змогу висвітлити лише окремі елементи, не формуючи цілісної картини для міжрегіонального порівняння та виявлення спільних інституційних чинників трансформації обрядів та ритуалів.

Четвертий напрям об'єднує студії культурної пам'яті, локальної ідентичності та солідарності. Зокрема, О. Богомолець розглядає обряд як простір збереження колективної пам'яті [2], а С. Сторожук із колегами акцентують на його ролі у підтриманні єдності в умовах криз [15]. Хоча філософські й соціологічні підходи сприяють розкриттю комунікативної функції ритуалу, але поза увагою авторів залишаються специфіка трансляції регіональних кодів і зміни їхніх функцій у мінливому соціумі.

Низка досліджень п'ятого напряму висвітлює інституційні й правові аспекти охорони нематеріальної культурної спадщини. Концептуальні засади визначає Концепція ЮНЕСКО, а теоретико-практичні виміри її реалізації подано у численних працях вітчизняних та закордонних науковців (О. Оверчук та В. Щибря [10], В. Сич і П. Яременко [13], Т. Шевчук [17], Ш. Борбей (S. Borbély) [18]). Автори спираються на нормативні акти й реєстри, систематизуючи юридичні інструменти захисту традицій, проте офіційні процедури не завжди відображають спонтанний побут і живу обрядову саморегуляцію.

Шостий напрям охоплює праці із фестивалізації та медіатизації обрядів. У цьому контексті фестивальні практики як інструменти збереження спадщини Гуцульщини досліджують Т. Шевчук, О. Ставнюк та В. Ставнюк, наголошуючи на зміщенні акценту до видовищності, проте залишаючи нерозв'язаними питання межі між автентичністю та реконструкцією і збереження семантичної цілісності ритуалу при його комерціалізації [14; 17].

Отже, наявні праці формують змістовне підґрунтя для вивчення національної обрядовості. Одночасно в етнографічних працях наразі недостатньо системних порівняльно-історичних досліджень, які б сприяли порівнянню обрядових практик Гуцульщини, Полісся та Поділля в єдиній часовій моделі XX – першої чверті XXI ст. Саме ця прогалина визначає мету статті – перехід від описової фіксації форм до розкриття соціокультурних та інституційних механізмів їхньої адаптації.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні та порівняльному аналізі механізмів, через які традиційна українська обрядовість забезпечує культурну спадкоємність і впливає на регіональний культурний розвиток Гуцульщини, Поділля та Полісся у XX – першій чверті XXI століття.

Для досягнення мети дослідження сформульовано такі завдання:

– визначити поняття «традиція», «звичай», «обряд»;

– обґрунтувати критерії оцінювання обрядовості;

– здійснити порівняльно-етнологічний аналіз обрядових комплексів цих регіонів із виявленням спільних ознак;

– проаналізувати історичну динаміку змін обрядів протягом XIX – XXI століття;

– концептуалізувати етнологічні механізми впливу обрядової традиції на регіональний культурний розвиток і систематизувати ризики її деконтекстуалізації.

Територіальні межі дослідження охоплюють історико-етнографічні регіони Гуцульщини, Полісся та Поділля, хронологічні – 1900 – 2025 рр. Науковим підґрунтям роботи є опубліковані етнографічні записи й збірники, фольклорно-етнографічні

корпуси, музейні описи та каталоги, нормативні документи щодо охорони нематеріальної спадщини, Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України й регіональні реєстри. Первинні джерела відмежовано від наукової літератури, використаної для теоретичної та історіографічної інтерпретації.

Методологічну основу становить поєднання історико-порівняльного, типологічного, проблемного, порівняльно-етнологічного та структурного підходів, що дало змогу зіставити регіональні моделі, виокремити типи трансформацій, простежити зміну функцій обрядів, порівняти локальні варіанти та визначити роль учасників, символів і послідовності ритуальних дій. Аналіз історичних та етнографічних джерел використано для уточнення певних практик, а контент-аналіз – для сформованих програм фестивалів, музейних описів, реєстрів спадщини або локальних медіатекстів; одиницями аналізу є згадки про функції, атрибути, способи репрезентації та локальну прив'язаність обрядових елементів.

Виклад основного матеріалу. *Обрядовість як історико-етнологічний механізм культурної спадкоємності.* Традиційна обрядовість є динамічним культурним явищем, у якому стала символічна основа поєднується зі здатністю до соціально-історичних трансформацій. Оскільки відтворення обрядів відбувається у конкретному соціумі, зміни способу життя громади та її ціннісних орієнтирів безпосередньо відображаються на формах виконання ритуалу. Для чіткої операціоналізації концепту необхідно розрізняти основні категорії: «традиція» є глобальним механізмом передавання соціокультурного досвіду, «звичай» фіксує сталі моделі поведінки, а «обряд» репрезентує структуровану, символічно навантажену ритуальну дію [6, с. 5; 12, с. 264]. Відтак традиційна обрядовість охоплює системні культурні практики, які передаються у спільноті разом із відповідними нормами, світоглядними уявленнями та способами взаємодії.

В етнологічному вимірі обрядовий комплекс має кілька рівнів, які тісно пов'язані між собою: символічний (система вірувань); вербально-музичний (текст та музика); матеріальний (обрядовий хліб, вбрання); структурно-динамічний (послідовність і часово-просторова локалізація дій). Така структура забезпечує стійкість елементів навіть за умови втрати їхнього первісного магічного значення чи адаптації до сценічно-ігрових форм. Для аналізу спадщини критичним є розмежування живої практики та її функціональної трансформації. Так, виконання обряду родинною чи локальною громадою у природному контексті засвідчує збереження живої традиції, тоді як його перенесення на сцену чи у музейний простір змінює основні соціокультурні функції.

Такий зв'язок обрядовості та колективної пам'яті реалізується через циклічне повторення дій, але водночас передана через обряд пам'ять – не статична копія: кожне нове покоління актуалізує ритуал через власне осмислення та секуляризацію його змісту [2, с. 64; 15, с. 15]. Відтак зміна традиції не є руйнуванням, а адаптивною зміною функцій. Якщо у сільському середовищі основним носієм були родина та громада з усним та практичним передаванням знань, то на міських теренах до цього процесу додаються інституції (музеї, культурні центри, творчі колективи), які застосовують медіатизовані та цифрові формати. Фіксація обряду забезпечує збереження його формальної структури, проте нерідко деконтекстуалізує ритуал, позбавляючи його первинних соціальних зв'язків. Таким чином, об'єктивне оцінювання спадкоємності обрядових традицій має спиратися на аналіз семантичного ядра, складу носіїв, каналів передавання та співвідношення живої та репрезентативної практики [18].

Регіональні моделі традиційної обрядовості Гуцульщини, Поділля та Полісся. Порівняння регіональних моделей Гуцульщини, Поділля та Полісся демонструє наявність суттєвих спільних ознак традиційної обрядовості, зокрема спільне ядро, в якому основні ритуали пов'язані із сонячним циклом (Різдво, Великдень, Трійця) та життєвим циклом людини (хрестини, весілля, похорон тощо). Зазначено, що поєднання християнського світогляду, давніх анімістичних уявлень та пізніших соціально-побутових елементів є спільним для цих моделей: єдиний вектор змін, який полягає у поступовому переході від монолітної сакральності до видовищних, репрезентативних та комунікативних функцій обрядів під впливом урбанізації [3, с. 79; 6, с. 6; 7, с. 42]. Водночас кожен регіон має свою виразну специфіку. Гуцульський варіант традицій демонструє живі групові практики («Коляда»), поєднані з активною фестивальною репрезентацією [4, с. 97]. Для Поділля характерною є стійка збереженість родинних комплексів (зокрема весільного із традицією випікання короваю) та перенесенні аграрної обрядовості у дозвілля. Обрядовість Полісся демонструє архаїчність веснянолітнього циклу (обряд «Проводів русалок», кустові практики), де обряди функціонують як інструмент самоорганізації селищної спільноти [8, с. 89 – 90].

Порівняльну характеристику моделей обрядовості в обраних регіонах традиційної обрядовості XX – першої чверті XXI століття наведено у табл. 1.

Отже, специфіка регіональних моделей визначається не лише набором ритуальних форм, а й характером функціональних зв'язків: родинно-громадське середовище забезпечує живу практику, а музейно-сценічна форма змінює його на об'єкт репрезентації.

Трансформація обрядових практик у XX – першій чверті XXI століття. Зміни української обрядовості упродовж останнього століття були зумовлені політичними, демографічними та урбанізаційними чинниками. У першій третині XX ст. радянська секуляризаційна політика почала витісняти сакральні елементи обряду у родинну сферу або змінила їх у клубну самодіяльність [11, с. 83]. Новий етап, інституціалізація, починається із проголошенням незалежності України та ратифікацією нею Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2008 р.) [9; 10, с. 35], що забезпечило документування та співіснування двох моделей обрядовості: «тяглої» та «реконструктивної [10, с. 33]. «Тяглова» модель передбачає безперервну практику передавання обряду від старшого покоління до молодшого у первинному середовищі. Саме ця модель є характерною для сільської місцевості Полісся та Гуцульщини. На відміну від неї «реконструктивна» модель ґрунтується на штучному відтворенні втрачених традицій із використанням архівних джерел, польових записів та наукових публікацій, зазвичай реалізуючись ансамблями, міськими осередками та закладами культури.

На цьому тлі соціальні виклики та зростання мобільності населення після повномасштабного вторгнення 2022 року надають процесу відтворення обрядовості цифрового виміру. Мережеві спільноти групи, зокрема цифрові платформи, є новими майданчиками репрезентації обрядів та ритуалів, які виконують низку критично важливих функцій: забезпечення консолідації вимушено переміщених осіб та закордонної діаспори довкола спільних культурних маркерів; нівелювання просторової дистанції між локальними осередками та розсіяними носіями традиції; формування актуальних віртуальних архівів обрядового фольклору (аудіо-, відео-, фотофіксація). Водночас цифрові майданчики є інструментом ментального спротиву суспільства і громади, перетворюючи обрядовий символ на знак національної солідарності.

Механізми впливу традиційної обрядовості на регіональний культурний розвиток. Традиційна обрядовість є чинником, який поєднує матеріальні та нематеріальні елементи у єдине середовище через культурні механізми. Так відтворення колективної пам'яті забезпечує актуалізацію й відновлення унікальних мовно-етнографічних, діалектологічних та локально-специфічних рис території. Завдяки цьому у членів спільноти формується чітке, стійке відчуття приналежності до локальної громади, родоводу та конкретного етнографічного ареалу, що є основою регіональної самосвідомості.

Натомість адаптація досвіду є природним містком між різними віковими групами, який забезпечує живий контакт між старшими носіями, зберігачами архаїчного знання, та молоддю. У цьому контексті принципово важливо підкреслити

Таблиця 1

Порівняльна характеристика регіональних моделей традиційної обрядовості у XX – першій чверті XXI століття

Регіон					
Обряди	**Носій**	**Канали**	**Зміни**	**Сучасні форми**	**Маркер ідентичності**
Гуцульщина					
Коляда, Веснянки, обрядовий хліб	Родини, локальні громади, гурти	Жива участь, усний досвід	Адаптація; фестивалі	Жива практика, цифрова фіксація	Бренд регіону
Поділля					
Весільний комплекс, обжинки	Родини, осередок, ансамблі	Родинний виховний досвід	Секуляризація; інсценізація аграрних обрядів	Родинне виконання, масові заходи	Збереження локальної пам'яті
Полісся					
Кустові практики, великодні веснянки	Сільські громади, носії, гурти	Усний досвід, спадкоємство	Демографія, фрагментація	Жива практика, колективи	Збереження архаїчних культурних кодів

Джерело: складено автором на основі [3 – 7; 14; 15; 17; 18]

авторську позицію: сучасна молодь не просто пасивно засвоює релікти минулого, а є активним суб'єктом адаптації ритуалу до нових вимог. Використання медійних інструментів, створення цифрового контенту, залучення обрядових елементів у сучасний дизайн чи креативні індустрії робить традицію привабливою й зрозумілою для нових поколінь, гарантуючи її життєздатність. Відповідно, інституційна підтримка через системну діяльність закладів культури (етнографічних та краєзнавчих музеїв, центрів народної творчості, фольклорних лабораторій) створює гарантії наукового документування, збереження, архівування та музейної презентації спадщини. Проте варто наголосити, що інституції є підтримувальним середовищем, а не замінником живого побутування обряду. Таким чином, для запобігання ризикам формалізації, музеєфікації та надмірної комерціалізації критично важливо зберігати природний соціокультурний контекст виконання обряду усередині самої спільноти.

Аналіз зазначених механізмів доводить, що основним суб'єктом процесу відтворення, збереження та адаптації нематеріальної культурної спадщини є локальна громада. Адже збереження будь-якого ритуалу є ефективним лише за умови, що традиція залишається живим, смислоутворювальним елементом повсякденного й святкового життя самих носіїв, а не перетворюється виключно на експонат чи розважальне видовище. Таку логіку взаємодії обрядовості та культурного розвитку відображено у концептуальній моделі (рис. 1), яка охоплює причинно-зумовлювальний, трансляційно-функціональний та трансформаційно-результативний блоки. Відповідно до моделі обрядовий комплекс (символіка, тексти) зазнає безпосереднього впливу зовнішніх чинників (державна інституціалізація, демографічні зсуви, цифровізація, воєнні міграційні процеси), а трансформація обрядовості відбувається через залучення суб'єктів практик, зокрема родини й громади, та залучення каналів поширення – від усної спадкоємності до цифрових мереж. Унаслідок цього активується ядро спадкоємності, яке виконує вирішальні соціокультурні функції: формування ідентичності, збереження пам'яті та міжпоколінну комунікацію. Одночасно обрядове ядро втілюється у сучасних формах побуту через наукові реконструкції та фестивалі. Прямим наслідком цього процесу є регіональний культурний розвиток, який відображає зміцнення самосвідомості громади та розвиток етнопростору.

Висновки. Дослідження розкриває потенціал української обрядовості як саморегульованого механізму культурної спадкоємності та чинника регіонального розвитку. Традиційну обрядовість розглянуто як систему, що охоплює смисловий, вербально-музичний, атрибутивний та динамічний рівні. Новизна авторського підходу полягає в аналітичному розмежуванні автентичної живої практики у природному середовищі громади та її функціонально змінених трансформаційних моделей, як-от: реконструкції, сценічної стилізації, музеєфікації та цифрової медіатизації, де сакрально-оберегова функція поступається місцем естетико-репрезентативній.

Рис. 1. Концептуальна модель адаптивного відтворення та збереження культурних кодів традиційної обрядовості в умовах соціокультурних трансформацій

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення матеріалів [2 – 9; 11; 13 – 16]

На основі порівняльно-етнологічного аналізу традицій Гуцульщини, Поділля та Полісся визначено відмінності регіональних моделей обрядовості. За єдності інваріантного ядра (тріадна циклізація, сакральність обрядового хліба, родинний ритуал) диференціація виявляється у ступені збереженості архаїки та формах адаптації. Гуцульська модель вирізняється синкретизмом родинно-господарських дій та публічно-фестивальних ватаг («Коляда»); поліська – найвищим рівнем архаїки календарних комплексів («Водіння Куста») як чинника соціальної самоорганізації; подільська – збереженням родинно-генеалогічного блоку (весільна коровайна традиція) при секуляризації аграрної обрядовості.

Вивчення історичної динаміки трансформації обрядових практик у XX – першій чверті XXI століття дало змогу з'ясувати, що перенесення сакральних практик у родинну сферу за радянських часів зберегло їхнє семантичне ядро, а повномасштабне вторгнення та вимушена міграція надали відтворенню спадщини цифрового виміру: мережеві платформи перетворилися на майданчики консолідації носіїв, збереження пам'яті та ментального спротиву.

Показано, що інституціоналізація спадщини забезпечує відтворення колективної пам'яті та локальної ідентичності, зокрема сприяє міжпоколінному передаванню й адаптації досвіду молоддю. Доведено, що музейні, фестивальні та цифрові формати забезпечують популяризацію спадщини, проте створюють ризики її стандартизації, деконтекстуалізації та комерціалізації.

Під час дослідження розроблено концептуальну модель, яка обґрунтовує зв'язок між вхідним обрядовим комплексом, зовнішніми чинниками, суб'єктами трансляції, ядром спадкоємності, сучасними формами побутування та показниками регіонального розвитку. Додатково окреслено перспективи подальших розвідок щодо дослідження обрядової поведінки вимушено переміщених українських спільнот та функціонування цифрової обрядовості в умовах воєнного стану.

Список літератури:

1. Бех К. Сімейна обрядовість у реаліях сучасної Київщини: історіографічний огляд та перспективи вивчення. *Матеріали до української етнології.* 2024. № 23 (26). С. 122–129. DOI: https://doi.org/10.15407/mue2024.23.122.

2. Богомолець О. Обрядова практика як засіб збереження колективної пам'яті: український вимір. *Гуманітарний часопис*. 2018. № 2. С. 57–71. DOI: https://doi.org/10.32620/gch.2018.2.07.

3. Борисенко В., Борисенко М. Нематеріальна культурна спадщина українців (регіональний аналіз прояву). *Український географічний журнал*. 2022. Т. 118, № 2. С. 73–81. DOI: https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.073.

4. Гавадзин В. Етнорегіональні особливості гуцульської ранньовесняної календарної обрядовості. *Народна творчість та етнографія*, 2010. № 3. С. 97–101.

5. Герус Л. «Колач» в обрядовій практиці гуцулів початку XXI ст.: прояви локальних традицій (за матеріалами польових досліджень у буковинській частині Гуцульщини. *Народознавчі зошити*. 2021. Т. 5, № 161. С. 1114–1122. DOI: https://doi.org/10.15407/nz2021.05.1114.

6. Гоцалюк А. Святкова культура українців у другій половині XX–на початку XXI сторіччя в умовах сучасних глобалізаційних змін. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 3. С. 3–9. DOI: https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2022.266063.

7. Єфремов Є. Великодні веснянки у межиріччі Нижньої Прип'яті, Ужа і Тетерева. *Проблеми етномузикології*. 2023. №18. С. 42–51.

8. Єфремов Є. Троїцькі вірування у звичаях, обрядах і піснях мешканців Середнього Полісся (басейн Нижньої Прип'яті, Ужа і Тетерева). *SWorld Journal.* 2025. Т. 21, № 1. С. 86–100. DOI: https://doi.org/10.33398/2523-4846-2025-21-1-86-100.

9. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини: Ратифіковано Законом України №132-VI від 06.03.2008 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 10.09.2026).

10. Оверчук О., Щибря В. Нематеріальна культурна спадщина: особливості музеєфікації. *Культура України.* 2025. № 89. С. 31–40. DOI: https://doi.org/10.31516/2410-5325.089.03.

11. Парфьонова О. Традиції в моральній культурі українського народу (друга половина XIX–XX ст.): автореф. дис...канд. іст. наук: 17.00.01. Київ. 2004. 19 с.

12. Савчин Л. Традиції етнокультури як базова характеристика культурної пам'яті. *Арт-платФОРМА*. 2022. Т. 5, № 1. С. 259–278. DOI: https://doi.org/10.51209/platform.1.5.2022.259-278.

13. Сич В., Яременко П. Культурний простір регіону як об'єкт суспільно-географічного дослідження, його поняття, структура та методи аналізу. *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки.* 2025. Т. 30, № 2 (47).С. 266–278. DOI: https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.2(47).344766.

14. Ставнюк О., Ставнюк В. Етнографічні фестивалі Карпатського регіону України як чинник збереження нематеріальної культурної спадщини. *Етнічна історія народів Європи*. 2026. № 80. С. 114–120. DOI: https://doi.org/10.17721/2518-1270.2026.80.13.

15. Сторожук С., Гоян І., Федик О. Роль колективної пам'яті в процесі формування національної єдності: український вимір. *Гуманітарний часопис.* 2018. № 1. С. 11–22.

16. Чорна Н. Культурна спадщина України: проблеми вивчення, збереження та використання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2021. № 36. С. 67–74. DOI: https://doi.org/10.31652/2411-2143-2021-36-67-74.

17. Шевчук Т. Архаїчний синдром та неоміфологія в сучасних фестивальних практиках українського прикордоння в дельті Дунаю. *Культура України.* 2026. № 93. С. 77–84. DOI: https://doi.org/10.31516/2410-5325.093.08.

18. Borbély S. Theory and practice. Ethnographic approaches to cultural heritage and an empirical example from Western Ukraine. *Acta Ethnographica Hungarica*. 2024. Vol. 68, № 2. P. 525–567. DOI: https://doi.org/10.1556/022.2024.00004.

Yatsiuk M.V. TRADITIONAL UKRAINIAN RITUALS AS A FACTOR OF REGIONAL CULTURAL DEVELOPMENT

This study matters because it moves beyond viewing ritual practices as mere museum artefacts and instead interprets them as dynamic sociocultural mechanisms that regenerate collective memory, consolidate local identity and transmit traditional meanings across generations. The article presents a comparative analysis of Ukrainian ritual practices as a factor in the regional cultural development of Ukrainian communities from the 20th century through the first quarter of the 21st century. The analysis focuses on how ritual complexes vary across regions such as Hutsulshchyna, Podillia, and Polissia. The study covers four historical periods: the traditional era (1900–1930), the period of Soviet secularization (late 1930s–1980s), the post-Soviet period (1991–2013), and wartime conditions (2014–2026). Methodologically, the study employs comparative ethnological and functional approaches, enabling the differentiation of concepts such as «tradition», «custom», «ritual», and «cultural development»; the identification of the specific characteristics of Hutsul, Podillian, and Polissian regional ritual models; and the systematization of the mechanisms by which ritual practices influence a region's sociocultural progress. The study's scientific novelty lies in substantiating a model showing how rituals and traditions influence regional development through preserving and reproducing collective memory. The article outlines the risks of commercialising intangible heritage and shows that ritual practices foster cultural progress only when preserved as living community practices. The article establishes Ukrainian ritual practices as a self-regulating mechanism of cultural continuity and a factor in regional development, with the local community acting as the agent of cultural heritage preservation.

Keywords: *traditional rituals, cultural space of the region, collective memory, regional identity, intangible cultural heritage, Hutsulshchyna, Podillia, Polissya.*

Дата першого надходження статті до видання: 16.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.11.2026